

Současné trendy v korupčním chování a odhad nákladů na daňového poplatníka

Libor Žídek, 19.3.2014

Jak velká je korupce v ČR?

- velká ?
- střední ?
- malá ?

**Kolik jste loni dali na
úplacích?**

Očividné problémy

- statistiky
 - divoké agregace – Index vnímání korupce
- formulace otázek – korupce velká, malá, střední ...
😊
- definiční problémy, co se úplatkem myslí; co je korupce ...
- časové vymezení – setkal jsem se s požadavkem na úplatek? a není jasné, jestli před 30 lety nebo včera...
- a v neposlední řadě - lidi neříkají pravdu 😊

Struktura

- **Co je korupce**
- Dlouhodobé tendence korupce v ČR
- Stav velké a malé korupce
 - důraz na stavebnictví
- Odhad nákladů na daňového poplatníka

Co je korupce?

- zneužití veřejných prostředků pro soukromé účely (Reinert a kol., 2008)
- další různé definice ...
- důležité členění na:
 - Velkou korupci - týká centrálních orgánů státní správy a velkého finančního rozsahu
 - Drobnou úrovní jednotlivých obyvatel či firem
 - např. úplatky pro získání stavebního povolení nebo pro zajištění rychlejšího zápisu do obchodního rejstříku

Co bylo a je úplatek? (procento odpovědí „rozhodně nebo spíše jde o úplatek“)

	rok 1998	rok 2003
Zákaznice nechá kadeřnici navíc ještě 20 Kč kromě ceny za odvedenou práci.	12	8
Dítě přinese na konci školního roku učitelce velmi drahou kyticí květů.	8	9
Stálý host restaurace nechává pravidelně obsluze značné spropitné.	10	10
Pacient dá při odchodu z ordinace svému obvodnímu lékaři láhev drahého alkoholu.	34	37
Firma, která usiluje o úřední povolení, dá na jeden rok zodpovědnému úředníkovi do užívání její mobilní telefon.	70	82
Nadřízený nabídne své pracovníci zvýšení platu, když se nebude bránit jeho sexuálním návrhům.	62	82
Představitel velké firmy, která byla zprivatizována, poskytne fin. dar straně, která se podílí na vládě.	79	84
Firma, která chce získat státní zakázku, pozve na oběd do drahé restaurace jednoho z úředníků, kteří o tom rozhodují.	74	85
Majitel obchodu nabídne značnou slevu svého zboží starostovi obce, který prosadí nižší nájem pro obchod.	88	91
Majitel firmy, která usiluje o st. dotaci, nabídne úředníkovi, že v případě přidělení dotace převede příslušné politické straně určitou částku.	34	94

Struktura

- Co je korupce
- **Dlouhodobé tendence korupce v ČR**
- Stav velké a malé korupce
 - důraz na stavebnictví
- Odhad nákladů na daňového poplatníka

- studie v roce 1989 - 52% obyvatel Československa připustilo, že dalo v minulém roce úplatek (Fassmann, 2007)
 - asi šlo o drobnou korupci
 - rozsah velké těžko odhadnutelný (absence svobodného tisku ...)
- path dependency ?
- v průběhu doby hlavně velká

Odpověď na otázku: „V jakých oblastech se nejvíce vyskytuje korupce?“ (%)

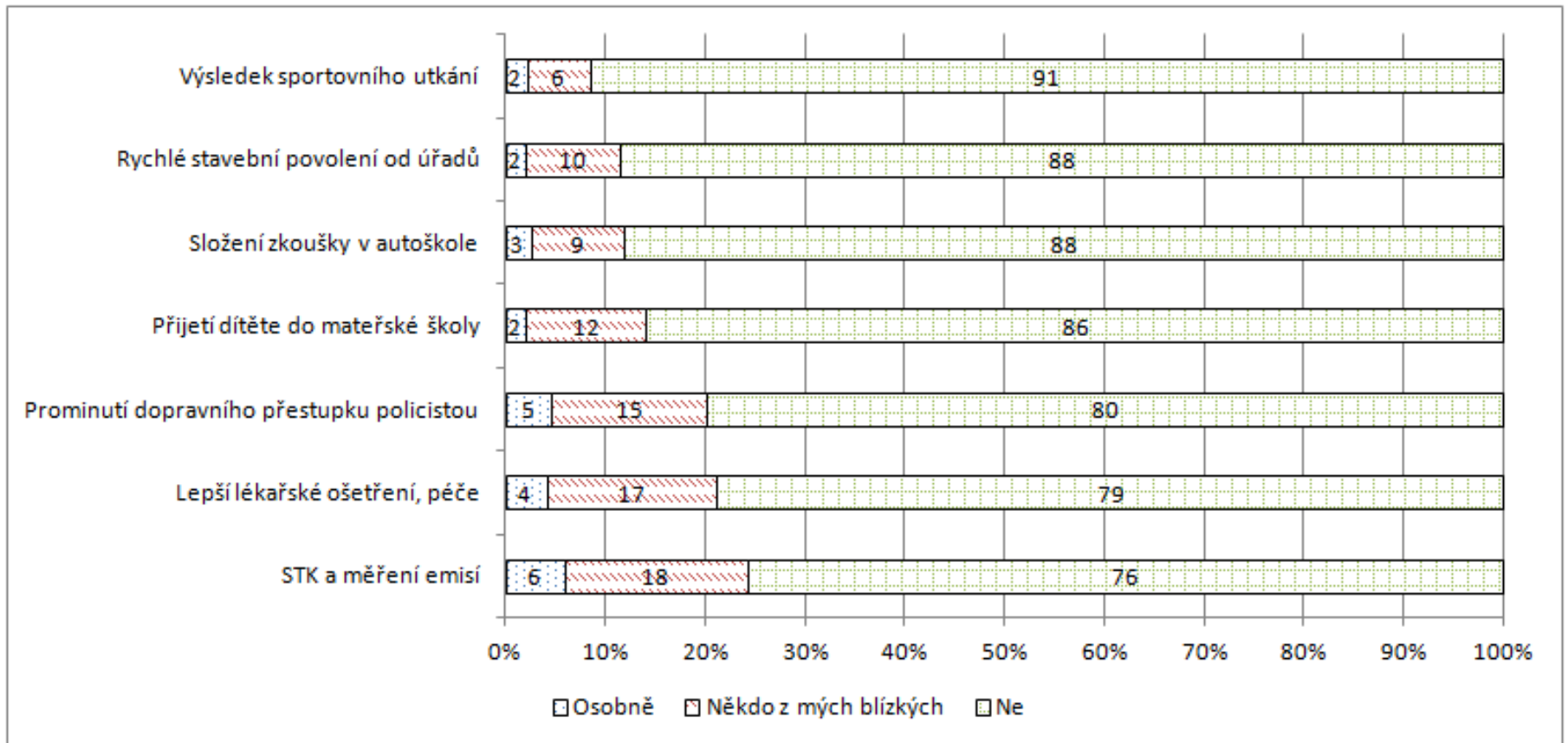
Sektor	1989	Sektor	1998
Státní správa	3	Státní správa	31
Prodej a opravy	11	Prodej a opravy	15
Zdravotnictví	21	Zdravotnictví	15
Doprava, stavebnictví	5	Policie	9
Služby	31	Služby	9
Školství	1	Školství	2
Restaurace	3	Restaurace	2
Maloobchodní prodej	21	Armáda	0

GfK, 2003

Struktura

- Co je korupce
- Dlouhodobé tendence korupce v ČR
- **Stav velké a malé korupce**
 - důraz na stavebnictví
- Odhad nákladů na daňového poplatníka

Setkal jste se se situací, kdy Vás někdo požádal o úplatek? (2012)

Podíl respondentů, kteří byli osobně požádáni o úplatek dle krajů

Procento respondentů (včetně rodinných příslušníků), kteří uvedli, že v posledních 12 měsících se službou přišli do kontaktu a dali úplatek (%) (2013)

Země	Vzdělávací systém	Soudnictví	Zdravotní péče	Policie	Registrace a povolení	Veřejné služby	Daně a cla	Pozemkové služby
	%	%	%	%	%	%	%	%
Belgie	2	6	3	4	3	3	3	6
ČR	4	3	15	4	13	1	2	8
Finsko	1	0	2	1	0	2	2	1
Řecko	7	6	23	4	7	3	4	9
Itálie	3	12	4	4	3	6	2	4
Maďarsko	1	3	18	0	1	1	1	1
Rumunsko	7	13	27	9	6	1	1	11
Slovensko	9	8	28	12	19	3	5	11
Slovinsko	2	3	5	3	4	3	2	5
Velká Británie	7	21	3	8	11	3	4	11
Globálně	16	24	17	31	21	13	15	21

Pokračování - Co byl nejvýznamnější důvod k poskytnutí úplatku/ů.

Země	Dárek vyjádření vděčnosti nebo	Získat levněji službu	Urychlit řízení	Jediná možnost jak službu získat
Belgie	15	16	34	35
ČR	57	4	31	8
Řecko	22	6	31	41
Itálie	28	23	38	11
Maďarsko	60	2	24	15
Rumunsko	42	5	30	23
Slovensko	44	5	34	18
Slovinsko	43	8	32	16
Velká Británie	22	28	29	21
Globálně	21	12	40	27

TI: Global Corruption Barometer 2013

Odpoověď na otázku: „Korupce je nevyhnutelná. Vždy existovala“

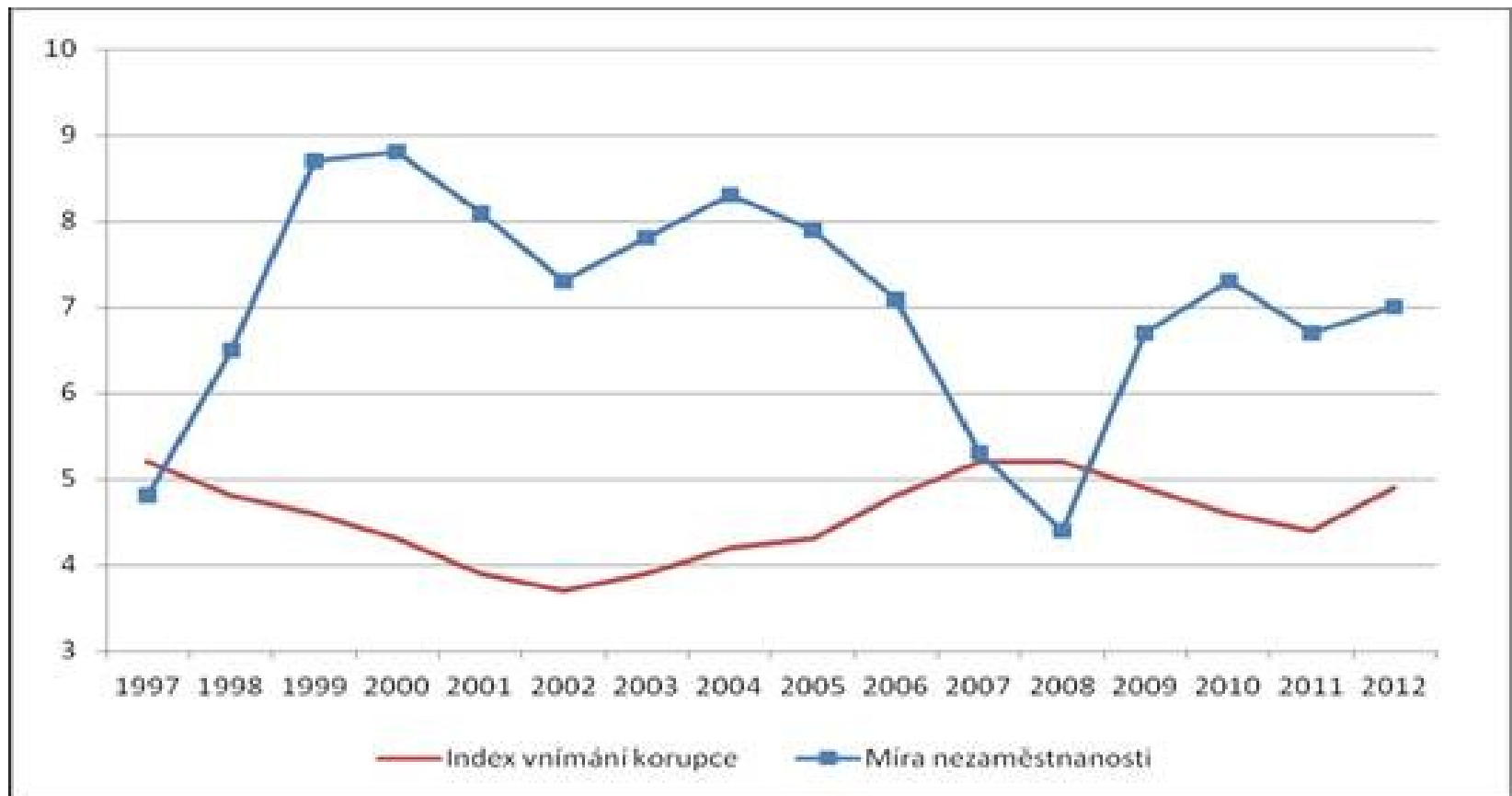
	Zcela souhlasí	Spíše souhlasí	Spíše nesouhlasí	Rozhodně nesouhlasí	Neví	Celkově „souhlasí“	Celkově „nesouhlasí“
Belgie	40	43	13	3	1	83	16
CR	10	36	31	20	3	46	51
Finsko	17	45	26	10	2	62	36
Řecko	19	47	27	6	1	66	33
Itálie	19	41	24	13	3	60	37
Maďarsko	31	46	16	4	3	77	20
Rumunsko	24	41	18	9	8	65	27
Slovensko	24	50	18	6	2	74	24
Slovinsko	23	48	21	5	3	71	26
Velká Británie	25	48	15	7	5	73	22
EU27	26	44	17	9	4	70	26

- Závěr: drobná korupce se od 1989 hodně snížila
- Nikdo neví, co korupce přesně je
- Češi možná trošku idealističtí 😊
- (nejmenovaný zahraniční student)

Struktura

- Co je korupce
- Dlouhodobé tendence korupce v ČR
- **Stav velké a malé korupce**
 - důraz na stavebnictví
- Odhad nákladů na daňového poplatníka

Obecné ukazatele - Vývoj indexu vnímání korupce* a míra nezaměstnanosti v ČR mezi lety 1997 a 2012

- vyšší číslo znamená menší vnímanou korupci
- korelace -0,73 :-)

Zájem o vyhledávání slova korupce (100 = nejvyšší zájem o vyhledávání)

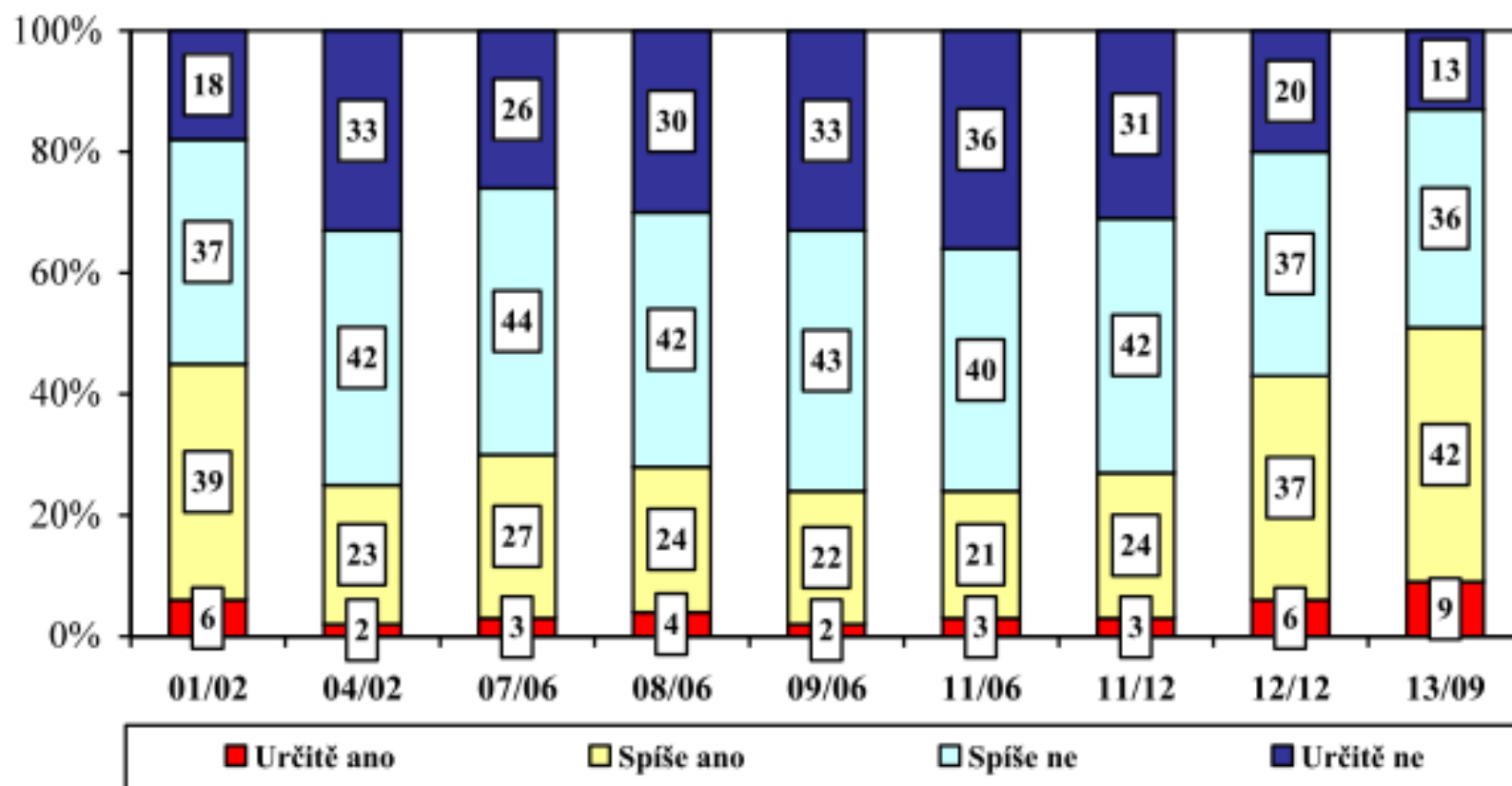

Google Trends, 2013

Odpověď na otázku: „Jak jste spokojen s činností policie v České republice“

	10/04	10/05	12/06	12/07	12/08	12/09	12/10	2/12	11/12	11/13
Velmi spokojen	2	2	2	2	3	4	3	4	4	5
Spíše spokojen	40	39	38	37	40	41	43	50	48	52
Spíše nespokojen	41	41	44	45	42	41	42	35	37	33
Velmi nespokojen	13	14	10	10	9	9	8	6	7	6
Neví	4	4	6	6	6	5	4	5	4	4

„Myslíte si, že v poslední době bylo u nás při vyšetřování a trestání případů tunelování, rozkrádání a korupce dosaženo jistého pokroku?“

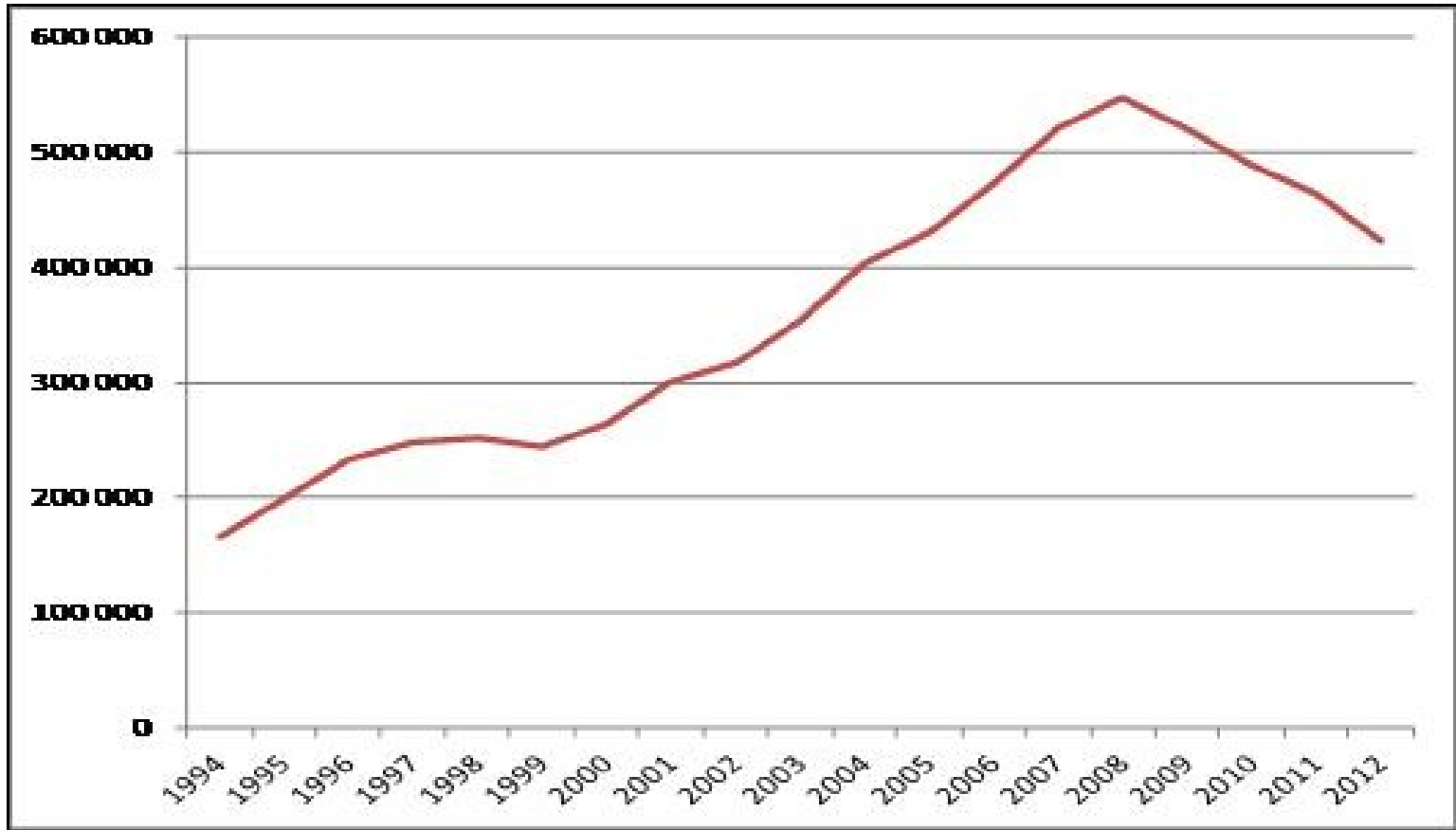

Pramen: STEM, Trendy 2001-2013

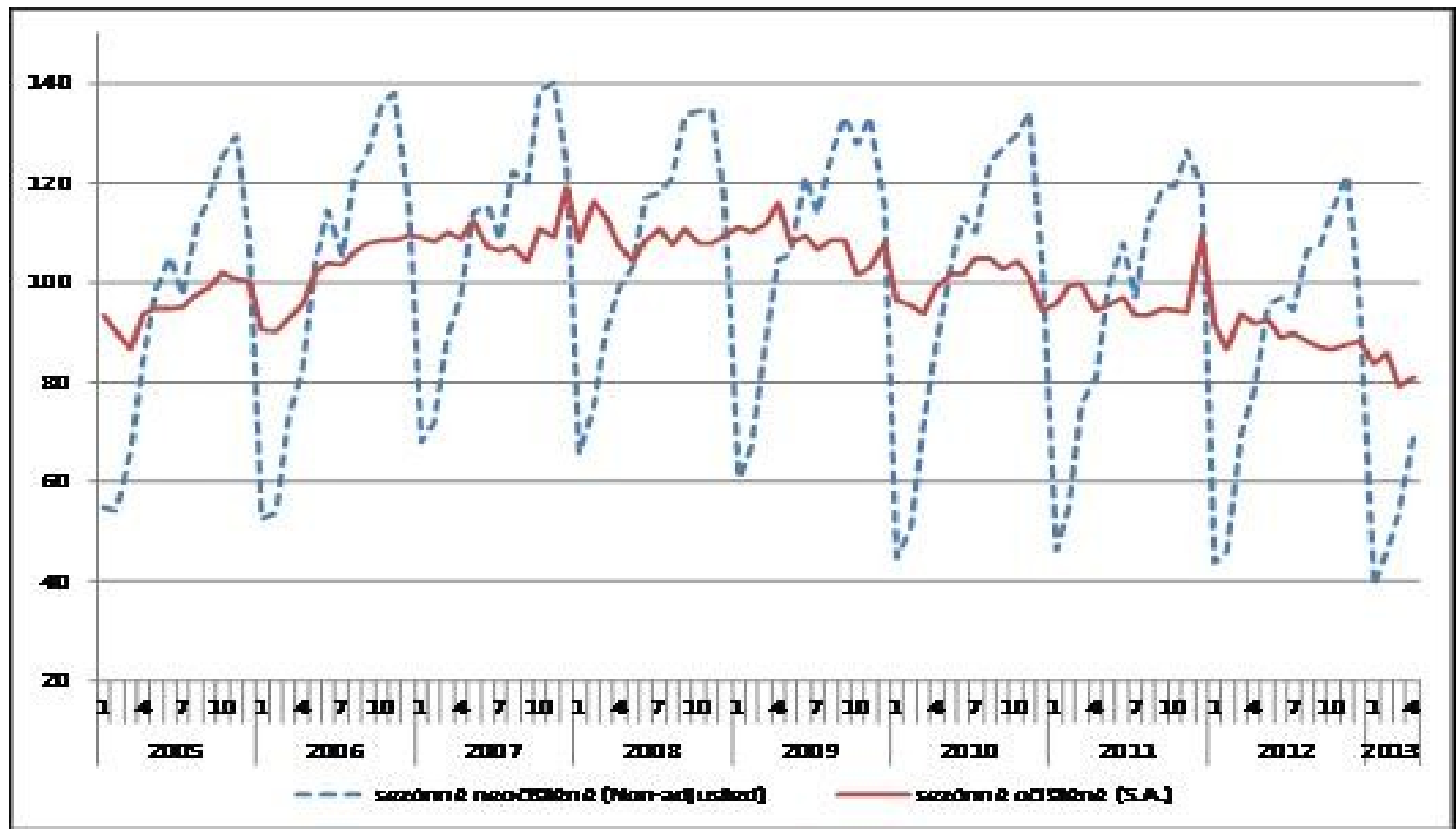
Případová studie – stavebnictví

- klasický korupční sektor
- 2 aspekty
 - krize
 - změna legislativy

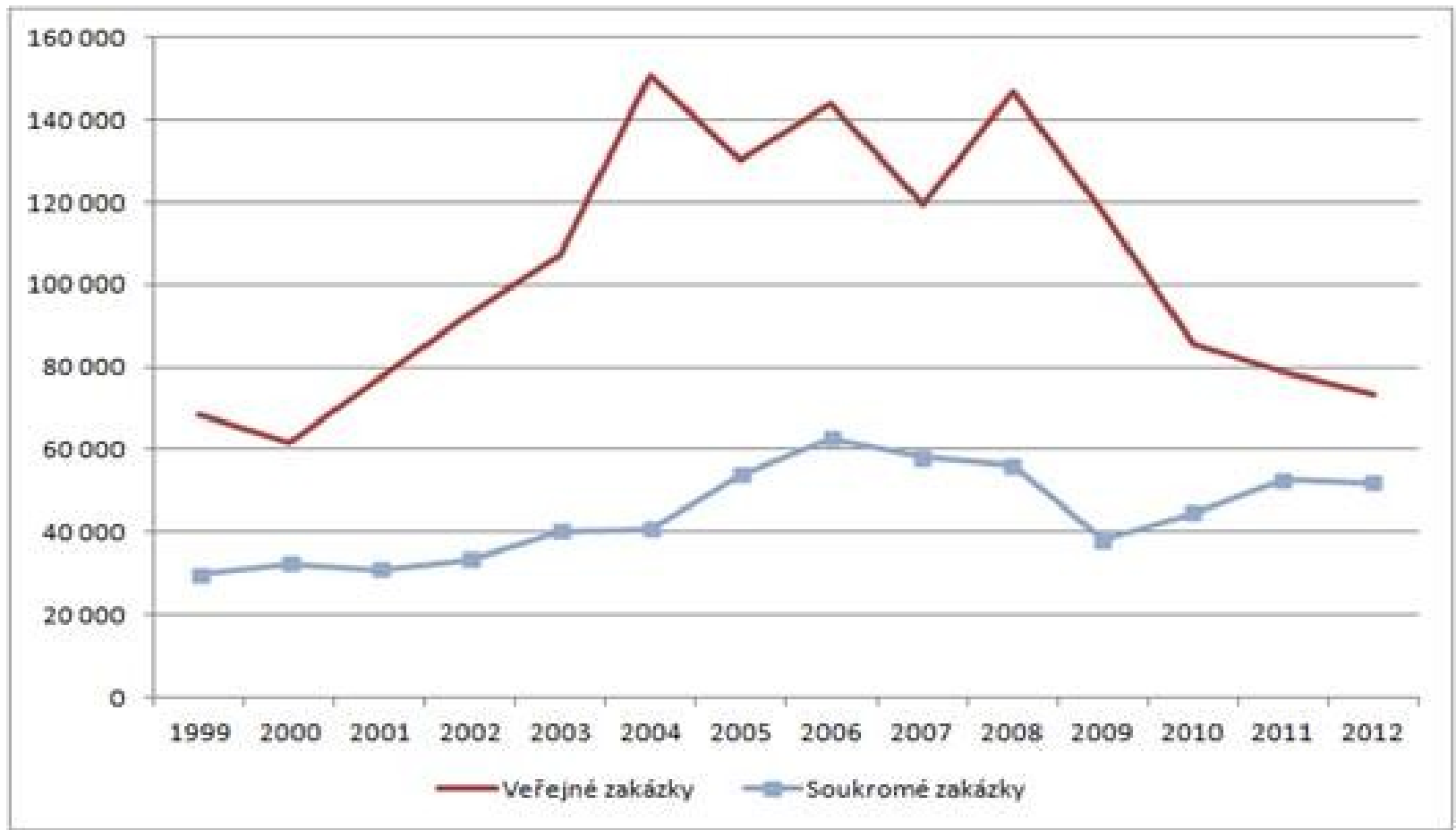
Stavební práce celkem v mil. Kč – běžné ceny

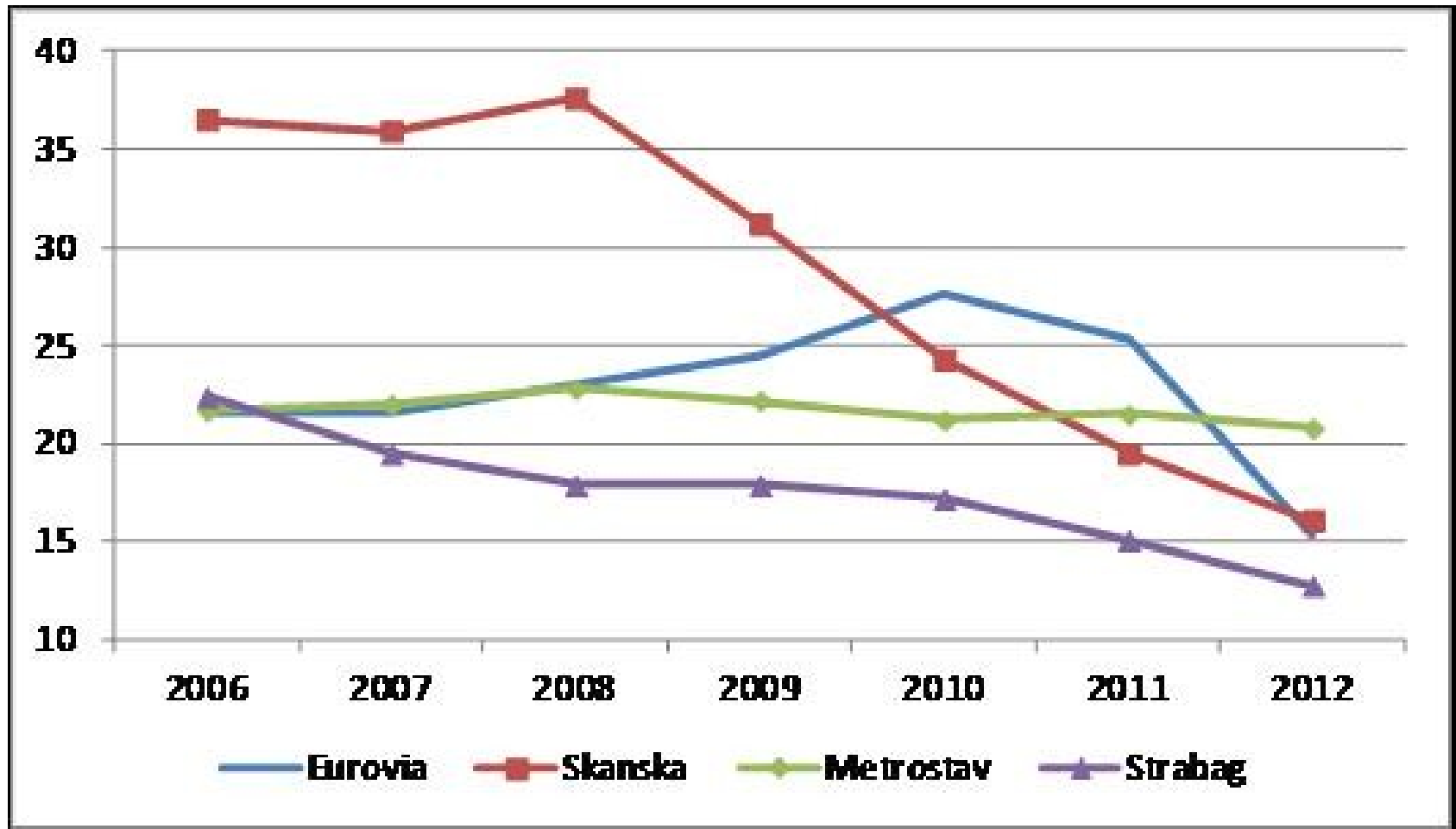
Vývoj stavebnictví v ČR; sezónně očištěný a neočištěný index 2010 = 100, stálé ceny

Veřejné a soukromé zakázky pro firmy nad 50 zaměstnanců 1999-2012 v mil. Kč

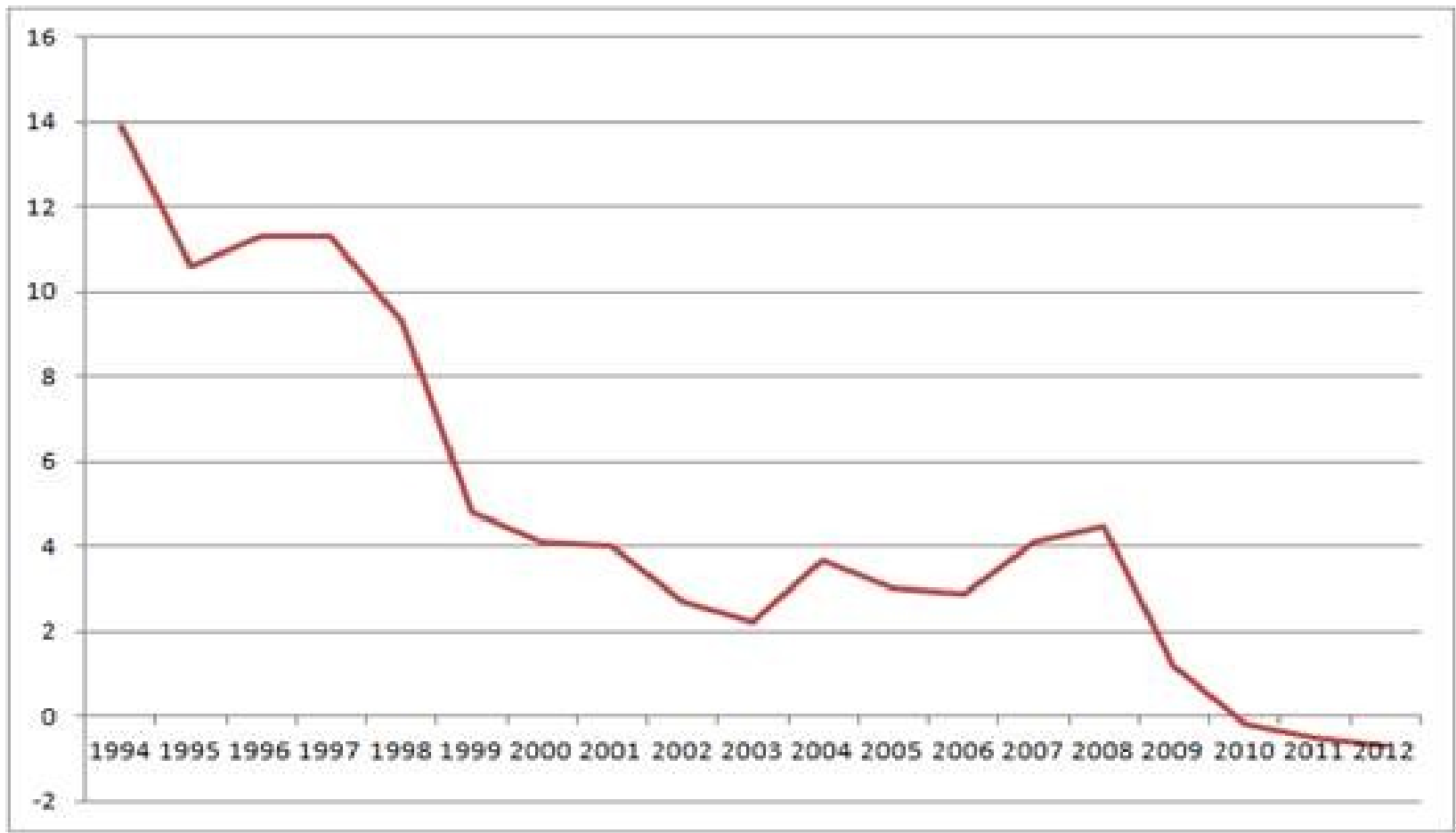
Tržby největších stavebních firem v ČR mezi lety 2006 a 2012 v mld Kč

Ceny stavebních prací

- změna legislativy - zákon o veřejných zakázkách z roku 2012.
 - určo ne dokonalý, ale menší možnosti
- ⇒ více se soutěží + nižší ceny
 - ceny bývají i o 50% nižší proti předpokládané ceně
 - např. rekonstrukce na ESF :-)
 - MD normativ za běžný kilometr dálnice 126 mil – proti předchozímu normativu o 25% méně
 - zdůvodnění, že lepší rozlišení, proč něco stojí více ...
 - rekonstrukce D1 – úsek 5 (Šternov – Psáře) EUROVIA CS za 523 milionů - 63,55 % předpokládané ceny
 - úsek 9 (Loket- Hořice) se stalo vítězem „Sdružení CPI pro D1“, které nabídlo 624 milionů, což bylo 62,67%

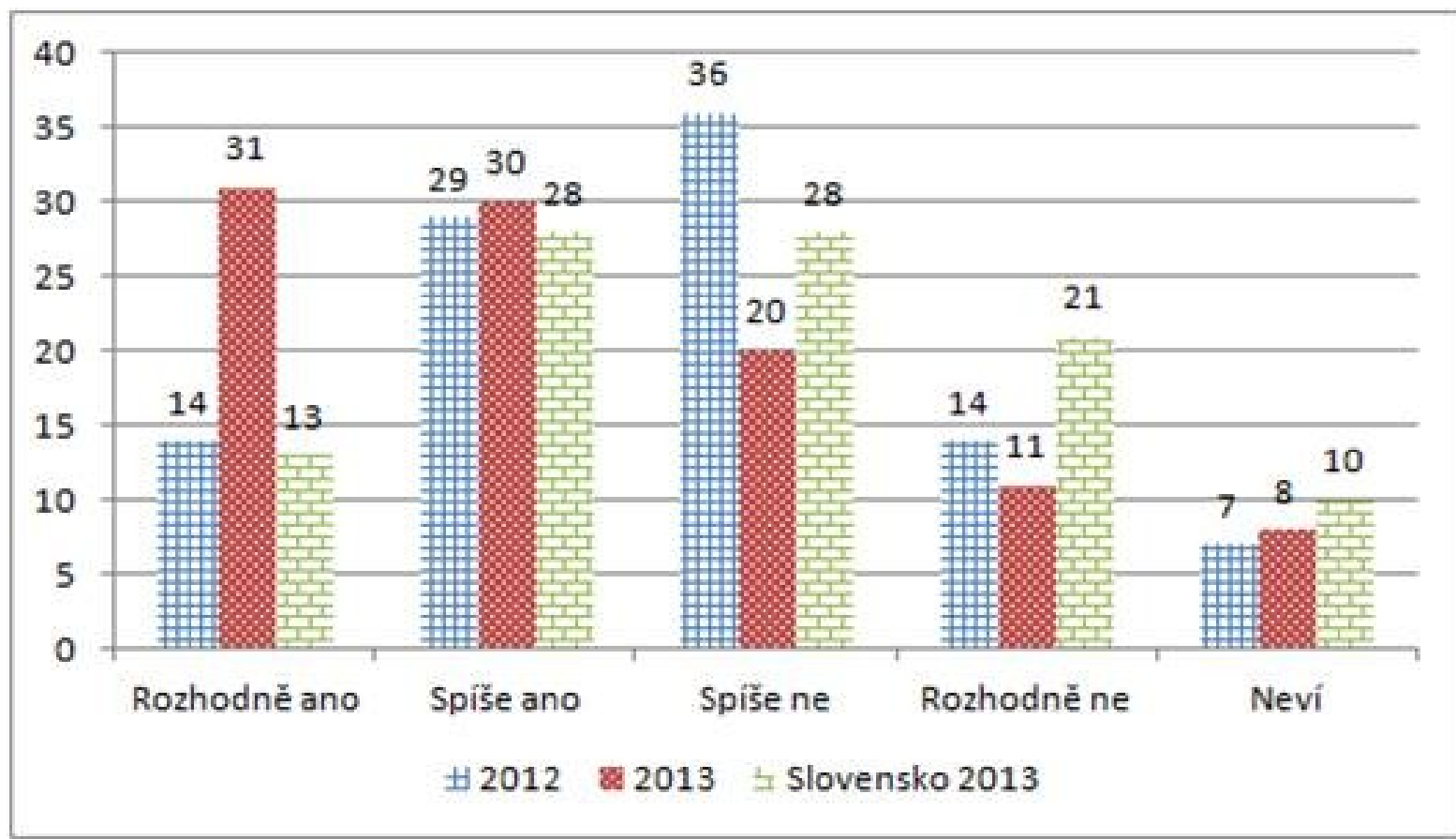
Cenový přírůstek stavebních prací v % (stejně období předchozího roku = 100, průměr od počátku roku)

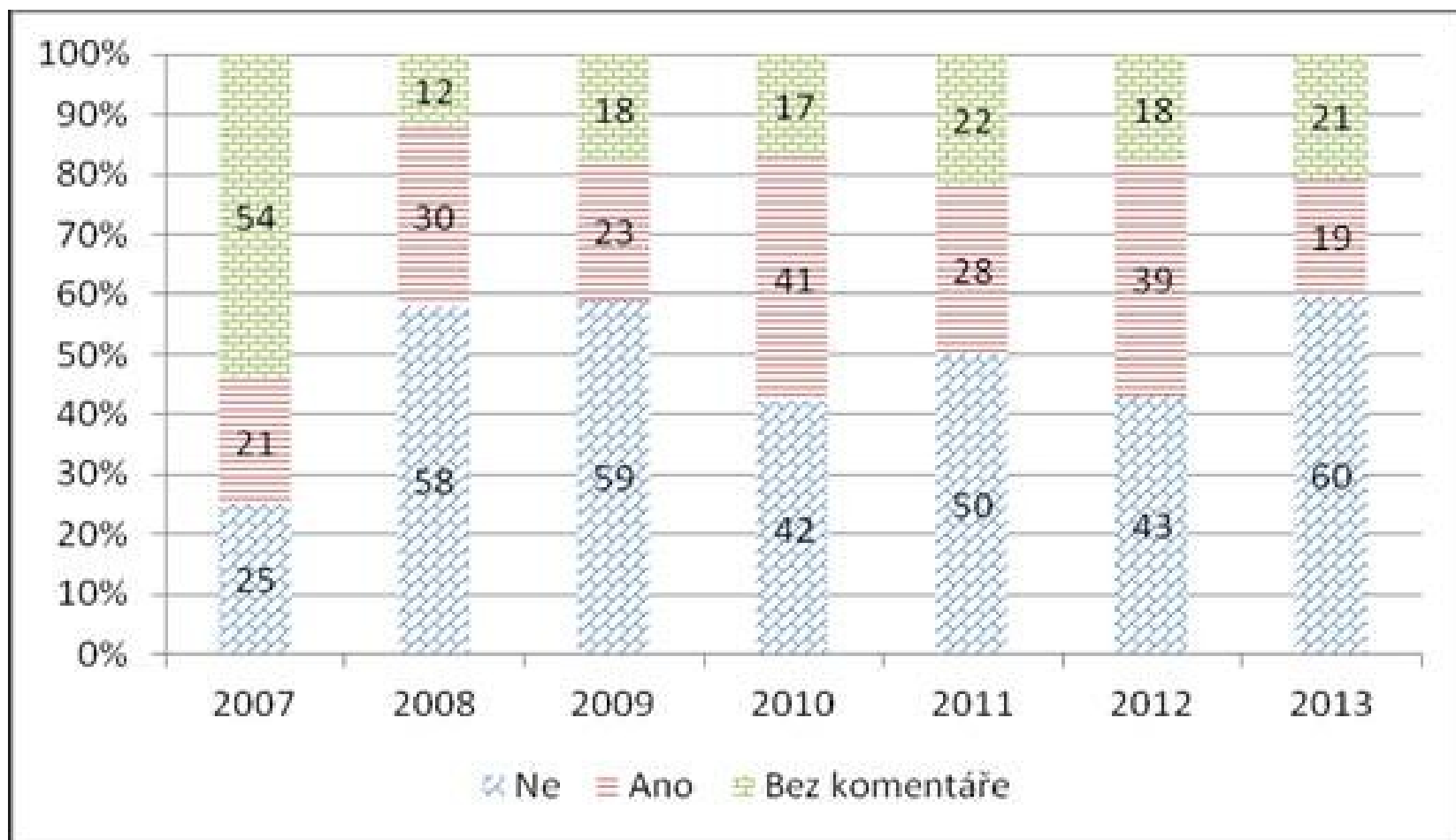
- + klesá počet velkých firem ve stavebnictví
 - bankroty
- CEEC jaro 2013
 - 41% stavebních firem ochotno akceptovat nulovou nebo dokonce zápornou marži
 - o 11% bodů více proti 4/2012.
 - u velkých firem dokonce 50 % ochotno akceptovat.
- napadání výsledků výběrového řízení
 - dříve nebývalo :-)
- snížená kvalita

Dopady na korupci?

Odpořď na otázku: „Je možné získat veřejnou zakázku v ČR bez úplatku?“ (podíl firem v %)

Odpoověď na otázku: „Setkala se vaše firma v minulém roce při získávání zakázek s požadavkem na úplatek?“

Struktura

- Co je korupce
- Dlouhodobé tendence korupce v ČR
- Stav velké a malé korupce
 - důraz na stavebnictví
- **Odhad nákladů na daňového poplatníka**
 - (úvaha :-)

Veřejné výdaje

- Většina výdajů mandatorní
 - z platu učitelů se toho moc nerozkrade ...
- Hlavní problém veřejné zakázky
 - stavebnictví
 - zdravotnictví – přístroje
 - armáda ...
- obecně veřejné zakázky
 - snížení objemu
 - růst použití hodnotícího kritéria nejnižší nabízené ceny mezi 2010 a 2012 - z 54,9 % na 61 % a na 69 % zakázek
 - zvýšení počtu nabídek na zakázku

Rozsah veřejných zakázek v ČR 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
HDP mld. Kč (běžné ceny)	3 663	3 848	3 759	3 800	3 841	3844
Výdaje sektoru vládních institucí	1 503	1 584	1 680	1 662	1 653	1728
Trh veřejných zakázek mld. Kč	474	535	583	593	499	501
Evidováno v ISVZ (mld. Kč) mld. Kč	252	359	349	318	279	317
Podíl evidovaných (%)	53,1	67,0	60,0	53,6	55,8	63,3
Podíl veřejných zakázek na HDP	12,9	13,9	15,6	15,7	13,0	13,0

Btw. armáda

- 2012 výdaje MO 43 mld Kč = 1,11 % HDP ČR = 3,7 % výdajů státního rozpočtu
 - z toho běžné výdaje cca 38 miliard
 - kapitálové výdaje 6 miliard
 - (více jak 21 miliard tvořily platy, důchody a další mandatorní výdaje).

kolik na daňového poplatníka

- Jaroslav Hanák (prezidenta Svazu průmyslu a dopravy) úplatek mezi 7 – 12 % hodnoty zakázky (HN, 13. 7. 2012)
 - ztráta musela být vyšší – jinak by se úplatek nevyplatil
 - na druhé straně asi ne všechno zkorumpované
- tj. odhad v pásmu 5 – 15% všech veřejných zakázek
- tj. cca 25 – 75 miliard ročně
- tj. cca 0,65 – 2% HDP
- tj. cca 1,5 – 4,3% výdajů vládních institucí

alternativní odhady

- Janeček (zakladatel fondu proti korupci) 100 mld – nijak nedokládá
- Jan Pavel (expert na veřejné zakázky)
 - 2011 odhadoval neefektivitu ve výši 40-50 mld Kč.
 - neefektivita – ne nutně korupce !
 - tři roviny vzniku neefektivity
 - 1. stát často se kupuje něco, co není potřeba;
 - 2. úředníci a politici neumí zakázku vypsát;
 - 3. úředníci mají dobrou zkušenost s firmou a chtěli by si ji najmout znovu, což nejde legálně udělat.

- Průměrný bezdětný daňový poplatník - hrubá mzda 25 000 Kč
- odvádí na daních, sociálním a zdravotním pojištění částku zhruba 5 700 Kč
- potom velké zjednodušení!
- odhadů korupčních škod na jednotlivého daňového poplatníka - měsíční ztráta je 1,5 % (4,5 %) z 5700 Kč – čili něco mezi 85 a 257 Kč
- s dvěma dětmi - na daních 3 470 Kč
 - 52 a 156 Kč měsíčně

jiná úvaha

- celkové škody na všechny obyvatele ČR tj.:
- $(25 \text{ (75) miliard} / 10,5 \text{ milionu}) / 12 \text{ měsíců} = 198,4 \text{ (595,2) Kč na osobu a měsíc}$

Co se s penězi děje?

- osobní obohacení vs. financování politických stran
- velký Helmut Kohl
- tušíte kolik stojí oficiálně např. provoz ODS?

Řekněte, které z následujících institucí jsou podle Vás zasaženy korupcí. Obodujte je pomocí stupnice, kde jednička znamená žádnou korupci, pětka znamená korupci vysokou“, březen 2013

Instituce/škála	1	2	3	4	5	neví
politické strany	1	3	13	25	54	4
ministerstva a centrální úřady	1	7	23	33	32	4
stavební úřady	2	11	27	30	23	7
krajské úřady	1	12	34	29	15	9
zdravotnictví	2	15	33	30	17	3
policie	1	15	35	28	17	4
soudy	2	18	31	24	21	4
finanční úřady	5	21	32	18	12	12
armáda	4	21	33	17	11	14
sdělovací prostředky	3	22	35	18	10	12
obecní úřady	5	29	32	18	10	6
banky a peněžní ústavy	8	33	30	11	7	11
školství	8	40	26	12	5	9

Závěry

- 1. problémy s definicemi
- 2. vývoj
 - drobná
 - skoro nikdo nic nedává ale všeobecné přesvědčení ...
 - media ...
 - osobně ...
 - velká
 - náznaky zlepšení – na příkladu stavebnictví
- 3. náklady na korupci na osobu relativně malé
- určitě ne bagatelizace!
 - IT nákupy, právní poradenství ...
 - proč individuální SPZ trvaly tak dlouho?
- path dependency – těžko rychlé zlepšení a rozhodně ne eg CPI